

AMEDEO DI FRANCESCO

A hungarológia (v)es(z)élyei

– levél Nápolyból –

A hungarológiáról, vagyis magyarságtudományról már mindent elmondtak, s annak ellenkezőjét is. Egy másik alkalommal magam is megszólalhattam e témában, ezért most tartózkodnék attól, hogy a múltra hivatkozva megvonjam mindannak a mérlegét, ami történt, vagy hogy mi többet, jobbat lehetett volna tenni. Most az a fontos, hogy annak tudatában tekintsünk a jövőbe: határozott döntéseket kell hoznunk sürgősen. Egy ilyen irányú felhívást lényegileg már megfogalmaztam a VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.) megnyitó ünnepségén Sólyom László köztársasági elnök urat köszöntő rövid beszédben:

Szeretném hangsúlyozni, hogy a Köztársasági Elnök Úr itteni jelenléte megerősíti Kongresszusunk fő témájának fontosságát és aktualitását, mert az ő személye reprezentálja a magyarság egységét, és arra bátorít minket, hogy alaposabban kutassuk és mélyebben értsük meg e nemzet kulturális identitását. Ez a feladatunk nem csak tudományos jellegű, hiszen, mint régen a történelem sodrában, úgy a magyar nemzetnek és kultúrájának ma is jelentős szerepet kell játszania az új Európában. Tudjuk, hogy ebben a kontextusban erősek lehetnek a kulturális identitást érintő kihívások is. Ezekkel nekünk, hungarológusoknak szembe kell néznünk, és modernebb szemlélettel, szervezettebben és nem utolsósorban nagyobb egyetértésben kell felelnünk. Amennyiben Európának egyre jobban szüksége van a magyar kultúrára, akkor még inkább fontos, hogy a magyar kultúrának öntudatosabb és eredményesebb hungarológiai politikája legyen, mind külföldön, mind itt, Magyarországon.

Továbbra is hangsúlyozom, hogy új és valódi hungarológiai politikára van szükség, mert azok a megoldatlan problémák, amelyekkel mindeddig nem néztünk szembe, elsősorban az úgynevezett bolognai folyamat szabályai miatt egyre égetőbbek. De figyelmeztetek: a gondok nem új keletűek, és mindenekelőtt az egyes magyar intézményeknek kiosztott sajátos, belső jogszabványok zavarosságából fakadnak. Mindez lanyha és kevésbé hatékony figyelmet irányított a külföldön működő magyar irodalmi és nyelvi tanszékekre. Ezeket a rózsásnak semmiképpen nem nevezhető körülményeket

Amedeo Di Francesco, a Nápolyi Keleti Tanulmányok Egyetemének professzora, a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság volt elnöke

a bolognai folyamat tovább rontotta. A jelenlegi helyzet bátor cselekvést és hatékony beavatkozást követel. A célokat ezúttal távirati stílusban szeretném felvázolni, ezzel talán egyértelműbben rajzolódna ki a problémák:

1. A hungarológiának befektetésnek kell lennie, s nem a magyar civil és politikai élet egyik mellékes szempontjának.
2. A hungarológiának legkevesebb négy válfaja van:
 - a hungarológia mint Magyarország belső kulturális rendszere;
 - hungarológia a határon túl (kisebbségben) élő magyarság vonatkozásában;
 - a hungarológia mint lehetőség a magyar kultúra jelenlétének megőrzésére (elsősorban Kanadában és az Egyesült Államokban, de másutt is) azt követően, hogy a politikai okokból történő kivándorlás szerencsésen megszűnt;
 - hungarológia a valódi, ténylegesen külföldön (Nyugat-Európában, Kelet-Közép-Európában, Ázsiában) működő magyar nyelv és irodalom tanszékek működésének és fenntartásának vonatkozásában, amelyek kétségkívül nehéz helyzetben vannak, némelyek közülük – ismételten hangsúlyozom – talán már egy évtizedet sem élnek túl.

3. Remélem, tévedek, de az a benyomásom, hogy Magyarországon nagyobb figyelmet szentelnek a magyarságtudomány fentebb említett első két típusának, miközben nyilvánvaló, hogy a magyarságtudománynak csak a negyedik pontban jelzett válfaja képes biztosítani külföldön a magyar kultúra tényleges terjesztését!

4. De mi veszélyezteti ezeket a tanszékeknek a fennmaradását? A válasz kézenfekvő: a bolognai folyamat szerint (oklevél három év után + két év a szakosodott diplomáig, nem beszélve a mára már nagyon fontosá vált doktori képzésről) minden tanszéken két kinevezett tanárra és egy lektor együttműködésére van szükség. Amennyiben viszont a tanszéken egyetlen tanár van csupán, a minisztériumi szabályok a hungarológia oktatását a hároméves képzés szintjére „fokozzák le”, hiszen egyetlen tanár nem képes sem fizikailag, sem kulturálisan teljesíteni a megnövekedett oktatási feladatot (ld. rengeteg tanítási óra), ez pedig ellehetetleníti az új, valószínűleg magyarságtudománnyal foglalkozó szakemberek képzését. Ha viszont a magyarságtudomány tanítása csupán a hároméves képzés peremére szorul, a hallgatók száma csökkenni fog, mert a hallgatók – értelemszerűen – nem oly balgák, hogy beiratkozzanak egy kurzusra, amely távlatilag nem biztosítja számukra a felsőbb szintű szakdiploma és doktorátus megszerzésének lehetőségét!

5. Magyarországról nyilvánvalóan nem tudnak gazdasági okokból az egyes tanszékek kinevezett tanárai mellé vendégtanárokat küldeni. Az egyes külföldi egyetemeknek ugyanakkor el kell ismerniük, hogy minden magyarságtudományi tanszéken két tanárra van szükség. De miután a kérdéses egyetemek rektorai nem fogékonyak a probléma iránt, elengedhetetlen, hogy a külképviseletek, azaz a magyar nagykövetségek és kulturális intézetek tevékenyebbek legyenek, és szorosabb kapcsolatokat ápoljanak az egyes tanszékekkel, valamint a magyarságtudománynak otthont adó egyetemek rektoráival! Természetesen hasznosak a kiállítások, a filmek, a zenei műsorok is, de mindez elhanyagolható jelentőségű a hungarológiának, a magyar nyelv és irodalom tanításának fenntartásához képest.

6. A hungarológiának tehát a magyar külpolitika szervezésévé kell válnia. Ennek megalapozásához világos elképzelések kellene arról, hogy külföldön – és nem csupán a szomszédos országokban – mit is kívánunk megvalósítani a magyarságtudomány tárgyában. Mindezt a külföldi magyartanárokkal szoros együttműködésben, véleménycserén keresztül, velük konzultálva kell megvalósítani.

7. Miután a jelenlegi lektorokat, azaz hivatalos nevükön nyelvi munkatársakat (collaboratori linguistici) – Olaszországban legalábbis, ahová Magyarország szintén nem küld ki cserelektorokat – az olasz egyetemek fizetik, azonnal alkalmazható, jó megoldást jelenthetne a következő: az olasz egyetemek magukra vállalhatnák a második kinevezett tanári hely költségeit minden hungarológiai tanszéken a nyelvi munkatársak béreinek megtakarítása révén, amennyiben Magyarország vállalná, hogy fiatal, tevékeny lektorokat küld ki a helyükre.

8. Utolsó észrevétel: amikor azt állítom, hogy a magyarságtudomány oktatása a különféle olasz egyetemeken végveszélyben van, nem azt akarom sugallni, hogy a jelenlegi tanárok elveszítenék helyüket vagy fizetésüket, hiszen az előbbi a nyugdíjig, míg az utóbbi *usque ad mortem* biztosítva van a státusban lévő, például a kinevezett tanárok, kutatók stb. számára – ugyanakkor valóban bizonytalan a szerződéses tanárok helyzete, akiknek állását évről évre felülvizsgálják. De ez még nem minden: bármely képzés közös vonása, a fenyegető igazi veszély az, hogy nem tudunk utánpótlást nevelni. Ez az igazi kihívás, amellyel valamennyiünknek szembe kell néznünk Magyarország határain innen és túl, amennyiben szívünkön viseljük a magyar kultúra ügyét, jövőjét a nagyvilágban.

9. Határozott lépésként meg kell teremtenünk a különféle külföldi egyetemeken működő magyarságtudományi tanszékek közötti kapcsolattartást biztosító hálózatot, amely a tanárok, hallgatók és doktoranduszok cseréjének koordinálásával lehetővé teszi az egyetemek közötti együttműködést, és egyben képes teljesíteni a fokozott nemzetközi együttműködéssel kapcsolatban megfogalmazott európai normatívák elvárásait.

A hungarológia veszélyei a hungarológia esélyeivé fordíthatók át. Ez nem csupán szójáték, hanem a magának a kérdésnek a veleje.

A szerző e témában megjelent írásai:

Amedeo Di Francesco: *A külföldi egyetemeken folyó hungarológiai képzés gondjai és feladatai*, in *Kisebbségkutatás* 1999/4, 465–468; továbbá in: *Kárpát-medencei önismeret. Tanulmányok a régió kultúrájáról és történelméről*, szerkesztette Cholnoky Győző, Budapest, 2001, pp. 99–104; Uő: „*Dum Roma deliberat, Saguntum perit*”, *Hungarológia*, 2000, pp. 155–158; Amedeo Di Francesco *a Balassi Bálint Intézet megnyitóján, Szépirodalmi Figyelő* 2002/2, pp. 116–118; Uő: *Zentrum oder Peripherie? Die Rolle der ungarischen Sprache in der Europäischen Union*, in: *Mehrsprachigkeit in der erweiterten Europäischen Union*, szerkesztette Juliane Besters-Dilger, Rudolf de Cillia, Hans-Jürgen Krumm, Rosita Rindler-Schjerve, Klagenfurt/Celovec, 2003, pp. 216–217. ■